

დედოლარიზაცია-ეკონომიკის განვითარების შუადი

კობა აბლოთია
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმი

დედოლარიზაცია არ ნიშნავს „ბრძოლას“ დოლართან. ის მიიღწევა ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილური განვითარებით (7-8%), ინფლაციის თარგეთირებით, ფულის მასის კონტროლით, მთავრობის მიზანმიმართული, სწორი და ქმედითი ჩარევით ეკონომიკაში.

საკვანძო სიტყვები: დოლარიზაცია, დედოლარიზაცია, ინვალუტიზაცია, ინვესტიცია, თარგეთირება.

პირითადი ტექსტი

ქვეყნის ეკონომიკის დოლარიზაცია ნიშნავს მოსახლეობის მიერ ნდობის ხარისხის განაწილებას გამოსახულს ეროვნულ და უცხოურ ვალუტაში. მთავარი მიზეზი, რომელმაც ეს მოვლენა წარმოშვა შემდეგია: ყველა ქვეყანას ჭირდება საკუთარი ეკონომიკის სტაბილური განვითარება, ეს რომ მოხდეს მრავალ სხვა საკითხთხის გადანყვევებასთან ერთად საჭიროა უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. შესაბამისად, ინვესტორებს ჭირდებათ რისკების მინიმიზება, ამას კი სტაბილური ვალუტის გარეშე ვერ მიაღწევ. ინვესტიციის „მიმღები“ იძულებულია დაუშვას უცხო სტაბილური ვალუტის შემოსვლა. ეროვნული ვალუტის არასტაბილურობა მიზეზია დოლარიზაციისა.

განასხვავებენ სრულ და ნაწილობრივ ან ოფიციალურ და ნახევრად ოფიციალურ დოლარიზაციას. ოფიციალური დოლარიზაციის დროს ქვეყანა დე-ფაქტოდ და დე-იურედ იყენებს უცხოურ ვალუტას(მეტწილად აშშ დოლარი, ევრო და სხვა).

აქედან გამომდინარე, არსებობს დოლარული ზონა 1939 წლიდან. მასში ძირითადად კუნძულოვანი სახელმწიფოები შედიან, თუმცა მათ რიცხვში არის 4 დიდი სახელმწიფოც, რომლებმაც ოფიციალურად უარი თქვეს საკუთარ ვალუტაზე, ესენია პანამა(1903 წლიდან), ეკვადორი(2000 წლიდან), სალვადორი(2004 წლიდან), ზიმბაბვე(2009 წლიდან).

სრული ანუ ოფიციალური დოლარიზაციის პლუსებია 1) რისკების მინიმიზაცია ანუ არ ხდება ვალუტის დევალვაცია. 2) ხდება ოპერაციების საფასურის დაწვევა და დოლარული ფასების გარანტირებული სტაბილურობა. 3) იქმნება სასურველი კლიმატი საშინაო და საგარეო ინვესტიციებისთვის.

სრული დოლარიზაციის მინუსებია 1) ერთ-ერთი ეროვნული სიმბოლოს დაკარგვა. 2) მთავრობა კარგავს ემიტენტის როლს შესაბამისი მოგებით. 3) მთავრობა ვერ ახორციელებს დამოუკიდებელ ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკას.

არსებობენ სხვა სავალუტო ზონებიც: ევროზონა, შვეიცარიული ფრანკის ზონა, ინგლისური ფუნტ-სტერლინგის ზონა, ფრანკის ზონა, ავსტრალიური დოლარის ზონა, ინდური რუპიის ზონა, სამხ. აფრიკული რენდის ზონა და ა.შ.

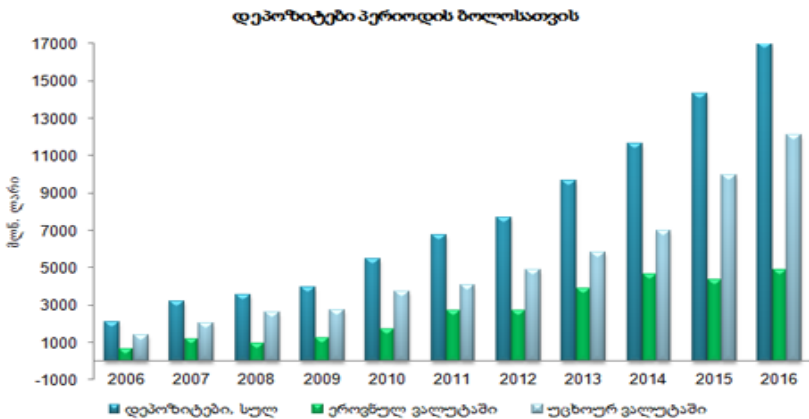
როგორც ვხედავთ, მხოლოდ დოლარი არ არის „უცხო ქვეყნის მყარი ვალუტა“, აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია ვიფიქროთ „სხვა“ ტერმინოლოგიის მოძებნაზე ამ ფენომენისა. ეს შეიძლება იყოს ინვალუტიზაცია, თუმცა შესაძლოა სხვა ფორმულირებაც. ინვალუტიზაციის ფენომენი გულისხმობს ერთზე მეტი უცხოური ვალუტის არსებობას ქვეყანაში.

ნახევრად ოფიციალურ ანუ ოფიციალურ ნახევარდოლარიზებულ ქვეყნებად შეიძლება ჩაითვალოს საქართველოსნაირი სახელმწიფოები. ოფიციალურად სხვა ვალუტა მიმოქცევაში არაა, მაგრამ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფლება აქვთ იქონიონ ანგარიში უცხოურ ვალუტაში, მოახდინონ ანგარიშსწორება და ა.შ. მსოფლიოში ყველაზე გავრცელებულ მყარ ვალუტად ითვლება აშშ დოლარი, მის ზევალუტობას ოფიციალური საფუძველი ჩაეყარა 1944 წელს ბრეტონ-ვუდსის ხელშეკრულებით, თუმცა მას ბოლო დროს დიდ კონკურენციას უწევს ევრო.

აღსანიშნავია ის კრიტერიუმები, რომლებიც განსაზღვრავენ ქვეყნების ინვალუტიზაციას. გარდა იმისა, რომ მათი უმრავლესობა თავის რეზერვებს ინახავს დოლარებში, ევროში და ა.შ., არსებობს უფრო მნიშვნელოვანი კრიტერიუმი, როგორიცაა დეპოზიტების მაჩვენებელი, ანუ რა ვალუტაში ამჯობინებენ დანაზოგების შენახვას ფიზიკური და იურიდიული პირები. ექსპორტ-იმპორტიდან გამომდინარე, უცხოელი ეკონომიკური აგენტები რომელ ვალუტას ანიჭებენ უპირატესობას.

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია დეპოზიტების 30%-ზე მეტი თუ უცხოურ ვალუტაშია, ქვეყანა ითვლება მაღალდოლარიზებულად, ასეთებია თურქეთი, პერუ, ურუგვაი და სხვა. დოლარიზაციის მაჩვენებელი პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში შემდეგნაირია: რუსეთი-20-25%, თუმცა მათი ექსპერტების შეფასებით შესაძლოა, რეალურად 2-ჯერ მეტიც იყოს, უკრაინა- 2016 წლის ბოლოსთვის 32,2%, ბელორუსია - 2017 წლის იანვრისთვის 76,3%, ყაზახეთი-2016 წლის დეკემბრისთვის 44%, სომხეთი-2016 წლის ნოემბრისთვის 60,1%, აზერბაიჯანი-2017 წლისთვის 70%, საქართველოშიც 2017 წლისთვის 70%-ზე მეტი.

აღსანიშნავია, მათ შორის საქართველოს მაგალითზეც, როცა ეკონომიკა სტაბილურად ვითარდება ინვალუტიზაციის

მაჩვენებელი მცირდება.

ყველა ქვეყანა ესწრაფვის დედელარიზაციას. ეს პირველად გააჟღერა რუსმა ეკონომისტმა-ლიევიცმა 1998 წელს საფინანსო კრიზისის დროს. რუსეთის მთავრობამ „ბრძოლა“ გამოუცხადა დოლარს, რაც ნიშნავს უარის თქმას გარიგებებში დოლარის მომსახურებაზე. ისინი ცდილობენ აიყოლიონ ამ საქმეში ისეთი ქვეყნები, როგორებიცაა ჩინეთი, ინდოეთი, ბრაზილია, ირანი და ა.შ. დედოლარიზაცია უნდა მოხდეს, მაგრამ უნდა განვასხვავოთ „ბრძოლა“ დოლართან და სწრაფვა ეროვნული ვალუტის განმტკიცებისაკენ ეკონომიკური განვითარების გზით. საქართველოს მთავრობამ და ეროვნულმა ბანკმა გამოაქვეყნეს ლარიზაციის ხელშეწყობი ათუხუთწიანი გეგმა. ეს რა თქმა უნდა კარგია, მაგრამ ის მხოლოდ „ხელშეწყობია“ და არა მთავარი. დედოლარიზაციის კარგი მაგალითებია ისრაელი-1990 წელს 28%-დან 2000 წელს 10%-მდე ჩამოვიდა, ჩილეში იმავე პერიოდისათვის დოლარიზაციამ 19%-დან 9%-მდე ჩამოიწია, იგივე მოხდა ინდონეზიაში... ამ ქვეყნებში დოლარს ბრძოლა კი არ გამოუცხადეს, არამედ მთავრობებმა იმუშავეს ეკონომიკური ზრდის ტემპებზე, ინფლაციის თარგეთირებაზე, პლუს ადმინისტრაციული ღონისძიებები. შედეგად მიღწეულ იქნა ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა, შესაბამისად, დედოლარიზაცია. ამ ქვეყნებში ეკონომიკური ზრდის ტემპები 7%-ზე მეტი იყო.

საქართველოში დოლარიზაციის შესამცირებლად 10-15%-მდე (განვითარებულ ქვეყნებში 5-7%-ია) საჭიროა ინფლაციის თარგეთირება, სეზ-ის მიერ ფულის მასის გონივრული კონტროლი, ბიუჯეტიდან ხარჯების გაცემა გრაფიკის მიხედვით და რაც ყველაზე მთავარია-მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკა. ბოლო წლებში ჩვენი ეკონომიკა 2-4%-ით იზრდება, რაც არასაკმარისია. სასურველია, მინიმუმ 8-10%-იანი ზრდა, რისთვისაც საჭიროა უცხოური ინვესტიციები. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი მომენტი, რადგან უცხოელი შემოდის უცხოური ვალუტით, მაგრამ ხდება მისი კონვერტაცია, რაც ინვესს ლარზე მოთხოვნის ზრდას, ეს ნიშნავს, რომ უცხოური ვალუტა „საფრთხოზე“

ლა“ კი არაა, არამედ ჩვენ მისი იმედი უნდა გვქონდეს-„დოლარიზაცია მიიღწევა ზედოლარიზაციით“, ანუ რაც მეტი უცხოური ვალუტა შემოვა და ჩაშვებული იქნება ეკონომიკაში, მით უფრო მეტი მოთხოვნა იქნება ლარზე, რაც მას უფრო მყარს და სტაბილურს გახდის, შესაბამისად, მისადმი ნდობაც ამაღლდება, ანუ ადგილი ექნება „ბუნებრივი“ დედოლარიზაციის ფაქტს. ერთი სიტყვით, თუ მთავრობა განხორციელებს სწორ ეკონომიკურ ჩარევას, მოხდება ფულის მასის კონტროლი, ინფლაციის თარგეთირება, მიიღწევა მაღალი ეკონომიკური ზრდის ტემპები და მივიღებთ სასურველ შედეგს. კიდევ ერთხელ, დედოლარიზაცია მიიღწევა ზედოლარიზაციით(მძლავრი ინვისტიციებით), სხვა ყველაფერი მეორეხარისხოვანია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კაკულია მ.-- დოლარიზაცია საქართველოში, მასშტაბები, ფაქტორები, ეკ. ინსტიტუტი, თბილისი 2000 წელი
2. პაპავა ვლ.-- საქართველოს ეკონომიკა 2015 წელი.
3. Берг Э. боренштейн Э.-- полная долларизация преимущество и недостатки-МВФ, Вашингтон 2000 год
4. Oomes N.F. –many demand and inflation in dollarization economies. The case of Russia 2003 vol 33, N3

REFERENCES:

1. Kakulia M. – dollarization in Georgia, scales, factors, economical institute, Tbilisi , 2000 year;
2. Papava V. –economic in Georgia 2015 year.
3. Berg E. Borenshtain E.—full dollarization: advantages and disadvantages –IVF, Washington 2000 year
4. Oomes N.F. –many demand and inflation in dollarization economies. The case of Rusiia 2003 vol 33, N3

DEDOLLARIZATION- THE RESULT OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Koba Ablotia

PhD Student, GTU

RESUME

Dedollarization doesn't mean „fighting” with dollar. We can reach it if country's economic will develop stably (7-8%), target of inflation, with control of money mass, with aimed, right activities in economic.

Keywords: Dollarization, Dedollarization, Investment, Target.